

Moduł V

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

*Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych
Jolanta Rafał-Luniewska*

Kiedy dostrzeżemy trudności ucznia w uczeniu się warto :

- przeprowadzić wywiad z rodzicami dotyczący ogólnego funkcjonowania ucznia (występowania u niego problemów, zaburzeń i chorób);
- skonsultować się ze specjalistami (z jakiego wsparcia dany uczeń dotychczas korzystał, jakie informacje w szkole są dostępne na temat danego ucznia, np. od pielęgniarki szkolnej, psychologa czy pedagoga), poprosić rodziców o dostarczenie karty obserwacyjnej z przedszkola;
- przeprowadzić zaplanowaną obserwację potrzeb i możliwości ucznia, która umożliwi precyzyjne zaplanowanie zindywidualizowanego wsparcia.

M. Bogdanowicz Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie. Wyd. Harmonia Gdańsk 2008

Podstawowe trudności u ucznia z grupy ryzyka dysleksji

Uczniowie z grupy ryzyka dysleksji i trudnościami w uczeniu się czytania i pisania mogą mieć kłopoty z:

- koordynacją słuchowo-językową, przejawiającą się trudnościami z analizą i syntezą,
- selekcjonowaniem informacji,
- zapamiętywaniem zasad ortografii i gramatyki,
- wyodrębnianiem głosek podobnie brzmiących, np. [p]–[b], [s]–[z] itp.
- właściwym umiejscowieniem tekstu pisanego w liniaturze,
- zaplanowaniem rysunku na stronie, określaniem strony lewej i prawej, ale także z zapamiętywaniem różnych układów chronologicznych i klasyfikacji (np. pór roku, dni tygodnia, poszczególnych miesięcy, pór dnia czy układów tanecznych).
- doświadczają trudności związanych z poprawnym i złożonym budowaniem wypowiedzi ustnych (np. na podstawie historyjek obrazkowych), tworzeniem pytań do przeczytanego tekstu czy opowiadaniem usłyszanej historii.

Nauczycielu zwróć uwagę na..

Nie jest regułą, że każdy uczeń, który doświadcza wyżej opisanych trudności, jest uczniem z grupy ryzyka dysleksji. Utrzymywanie się opisywanych zaburzeń mimo odpowiednio zaplanowanego i monitorowanego wsparcia może stanowić sygnał, że uczeń doświadcza specyficznych trudności w uczeniu się.

Bardzo ważne, dodatkowe źródło informacji o uczniu stanowią rodzice. Od nich nauczyciel może uzyskać informacje dotyczące tego, czy dany uczeń potrafi jeździć na rowerze, hulajnodze, rolkach – czy sprawia mu to przyjemność, czy wprost przeciwnie – nie chce nauczyć się jazdy na dwóch kółkach, niechętnie pokonuje przeszkody czy wykonuje ćwiczenia równoważne.

Warunkiem efektywnej diagnozy jest dokładne zaplanowanie obserwacji, której istotnymi elementami są:

- określenie celu prowadzonej obserwacji (np. obszaru funkcjonowania ucznia, który będzie jej podlegał);
- zaplanowanie zajęć, zabaw, gier, w trakcie których obserwacja będzie prowadzona;
- zaplanowanie czasu (zarówno czasu trwania obserwacji, jak i terminu, w jakim się odbędzie, dotyczy to także terminu powtórnej obserwacji – po okresie, w którym będą prowadzone zindywidualizowane zajęcia i dostosowane wymagania w klasie);
- określenie sposobu zbierania obserwacji (np. wykonywanie notatek na luźnych kartkach, prowadzenie dzienniczka, zeszytu obserwacji, wypełnianie autorskich lub gotowych arkuszy obserwacji itp.);
- analiza zebranych danych – określenie słabszych i mocnych stron dziecka;
- zaplanowanie terminu i sposobu przekazania informacji zwrotnej rodzicom o prowadzonej obserwacji;
- zaplanowanie działań wspierających obszary funkcjonowania ucznia, w których doświadcza trudności (warto bazować na mocnych stronach dziecka).

Planowanie zindywidualizowanych działań dotyczy:

-**dostosowania wymagań**, a więc konkretnych zadań do wykonania, poleceń, form i treści prac domowych, ćwiczeń i różnych rodzajów aktywności w taki sposób, aby uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania mogli korygować zaburzone funkcje, a jednocześnie rozwijać obszary, w których doświadczają sukcesów. To bardzo ważny element działań nauczyciela – pokazywanie uczniom ich mocnych stron, wysokich kompetencji w określonych obszarach i ich umiejętności. Na bazie pozytywnych doświadczeń uczniowie mogą budować i rozwijać nowe kompetencje lub lepiej sobie radzić z trudnościami, których doświadczają. Uczeń, który ma trudności z budowaniem wypowiedzi ustnych, może okazać się świetnym matematykiem; inny może niechętnie uczestniczyć w aktywności fizycznej, robić różnorodne błędy ortograficzne i jednocześnie posiadać niezwykle bogaty zasób słów, umożliwiający mu budowanie złożonych i ciekawych wypowiedzi ustnych. Dostrzeganie mocnych stron, pasji, zainteresowań ucznia jest istotnym elementem zadań nauczyciela, ponieważ na nich może opierać indywidualizację pracy z dzieckiem;

Planowanie zindywidualizowanych działań dotyczy także:

- **dostosowania form oceniania do możliwości ucznia** – ważną rolę odgrywa tu tzw. **ocenianie kształtujące**, które na etapie edukacji wczesnoszkolnej jest często stosowane. Dzięki temu uczeń ma okazję poznać nie tylko te obszary, które wymagają jeszcze poprawy, lecz także wskazuje się mu te aspekty jego funkcjonowania, które są w znakomitym stopniu ukształtowane. **Zindywidualizowany sposób oceniania to takie postępowanie nauczyciela, które jest elastyczne i otwarte na potrzeby i możliwości ucznia.** Uczniowi, który ma trudności z pisaniem ze słuchu czy z pamięci, można stwarzać okazje do przepisywania tekstu bądź dawać mu wcześniej dany tekst do przećwiczenia i przeanalizowania w domu. Warto też w takiej sytuacji zwracać uwagę na trudniejsze wyrazy – omawiać je wcześniej z uczniami oraz zwracać uwagę na prawidłowe zapisy w zeszycie.

Jak w praktyce dostosować wymagania edukacyjne?

Wymagania edukacyjne- definiując pojęcie wymagań edukacyjnych, należy wyjść od definicji treści nauczania. **Treścią nauczania** jest- mówiąc najprościej- to, czego się naucza.

Na trójwymiarowy model treści nauczania składają się:

- **cele nauczania**- opisują zamierzone czynności uczniów i formułuje się je w sposób operacyjny,
- **materiał nauczania**- to uporządkowana informacja rzeczowa,
- **wymagania programowe**- to oczekiwanie osiągnięcia ucznia- założone przez autorów programów kształcenia, gdy obejmują osiągnięcia uznane za niezbędne przez odpowiednie władze oświatowe, nazywamy je **standardami edukacyjnymi**.

Treść nauczania ma charakter dynamiczny, jest ona przetwarzana w procesie dydaktycznym, planowana przez nauczyciela, poznawana przez uczniów , opanowywana po zakończeniu procesu dydaktycznego i po zakończeniu oceniania.

Jeżeli wymagania programowe uznamy za zamierzone osiągnięcia ucznia wynikające z programu nauczania- to **wymagania edukacyjne są oczekiwanymi przez nauczyciela osiągnięciami ucznia , formułowanymi przez niego w oparciu o podstawę programową** i o realizowany program. W standaryzacji osiągnięć szkolnych punktem wyjścia jest podstawa programowa kształcenia ogólnego, gdzie zapisane są standardy osiągnięć dla poszczególnych edukacji. Spełnione wymagania edukacyjne stają się osiągnięciami ucznia.

Jak oceniać dzieci z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, w tym ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się?

Bardzo ważne jest przestrzeganie etycznych zasad oceniania, z których pierwszorzędnymi są: jednakowa życzliwość wobec wszystkich uczniów oraz **ocenianie sukcesów**, a **nie porażek ucznia**.

Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć ucznia powinno pomóc mu poznać siebie, określić swoje ideały, podjąć adekwatne działania dla własnego rozwoju.

Jeśli **dostosujemy wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb ucznia**, pod względem formy (tam, gdzie to wystarcza) lub formy i treści (tam, gdzie jest to konieczne) **uwzględniając także wkład pracy dziecka** to zawsze ocenimy ucznia pozytywnie.

W stosunku do dzieci o obniżonych możliwościach intelektualnych, zalecenie o dostosowaniu wymagań daje nauczycielowi jeszcze jedną możliwość. Jeśli na koniec semestru grozi uczniowi ocena niedostateczna, a inne względy przemawiają za promowaniem, zalecenie o obniżeniu wymagań pozwala na postawienie oceny dopuszczającej. Zalecenia tego jednak nie należy traktować, jako równorzędnego z nakazem promowania. O tym decyduje, bowiem rada pedagogiczna, po uwzględnieniu różnych kryteriów składających się na tę decyzję.

WAŻNE POJĘCIA w odniesieniu do trudności uczniów

Zaburzenia rozwojowe- to klasa zaburzeń dziecięcych, charakteryzujących się poważnym zniekształceniem funkcjonowania społecznego, poznawczego, ruchowego i językowego. Obejmuje przypadki głębszego stopnia odchylenia od norm rozwojowych. Do zaburzeń rozwojowych należą: **niestyszenie, niedostyszenie, niewidzenie, niedowidzenie, niepełnosprawność ruchowa w tym afazja, upośledzenie umysłowe, autyzm, zespół Aspergera, niepełnosprawności sprzężone, choroby przewlekłe, niedostosowanie społeczne, zagrożenie niedostosowaniem społecznym.** Uczniowie z takimi zaburzeniami wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki- treści, metod i warunków pracy, dlatego otrzymują z poradni **orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.** W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie dostosowanie wymagań musi nastąpić na podstawie tego orzeczenia oraz wielospecjalistycznej diagnozy pedagogicznej dokonanej przez zespół koordynujący udzielanie temu uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej i na podstawie ustaleń zapisanych w IPET.

Odchylenia rozwojowe- są to indywidualne opóźnienia rozwoju w stosunku do ustalonych norm, nie będące jednak zaburzeniami z uwagi na niewielkie nasilenie objawów, ograniczony zakres i czas trwania. Do odchylenia rozwojowych należy m.in. inteligencja niższa niż przeciętna.

Specyficzne trudności w uczeniu się- ogólny termin dotyczący niejednorodnej grupy zaburzeń przejawiających się poważnymi trudnościami w rozumieniu i posługiwaniu się mową, pismem oraz w zakresie zdolności matematycznych. Zaburzenia te są uwarunkowane wewnątrznie i wywołane są dysfunkcjami centralnego układu nerwowego. Ujmując w latach sześćdziesiątych **specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu** jako syndrom zaburzeń zwany **dysleksją rozwojową**, prof. M. Bogdanowicz wprowadziła opisujące je formy: **dysgrafia, dysortografia, dysleksja.**

Dyskalkulia, czyli trudności w liczeniu

Oceniamy przede wszystkim **tok rozumowania**, a nie techniczną stronę liczenia. Uczeń ma, bowiem skłonność do przestawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to jej zapis jest błędny. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że dziecko nie rozumie zagadnienia. Dostosowanie wymagań będzie, więc dotyczyło tylko **formy sprawdzenia** wiedzy poprzez koncentrację **na prześledzeniu toku rozumowania** w danym zadaniu i jeśli jest on poprawny -wystawienie uczniowi oceny pozytywnej.

Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo

Dostosowanie wymagań będzie **dotyczyło formy sprawdzania wiedzy**, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepytać ustnie z tego zakresu materiału. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

Dysortografia, czyli trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd.

Dostosowanie wymagań znowu dotyczy głównie **formy sprawdzania** i oceniania wiedzy z tego zakresu. Zamiast klasycznych dyktand można robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika. W żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.

Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści

Dostosowanie wymagań w **zakresie formy** może nastąpić w klasach, gdzie programowo jest sprawdzanie opanowania tej umiejętności. Widząc trudności dziecka nauczyciel może odpytać go z czytanki na osobności, a nie przy całej klasie, nie ponaglać, nie krytykować, nie zawstydzają, nie mobilizować stwierdzeniami "jak się postarasz to będzie lepiej", nie zadawać do domu obszernych czytanek do opanowania.

Polem do pracy dla nauczyciela będzie dbałość o rozwój sfery emocjonalnej takiego ucznia. Dydaktyka jest, bowiem bardzo ważna, ale jeszcze ważniejsze jest przygotowanie dziecka do radzenia sobie w życiu, a do tego dziecko potrzebuje wrażliwości, fantazji, ufności we własne siły i zdolności, niezależnie od tego, kim będzie.